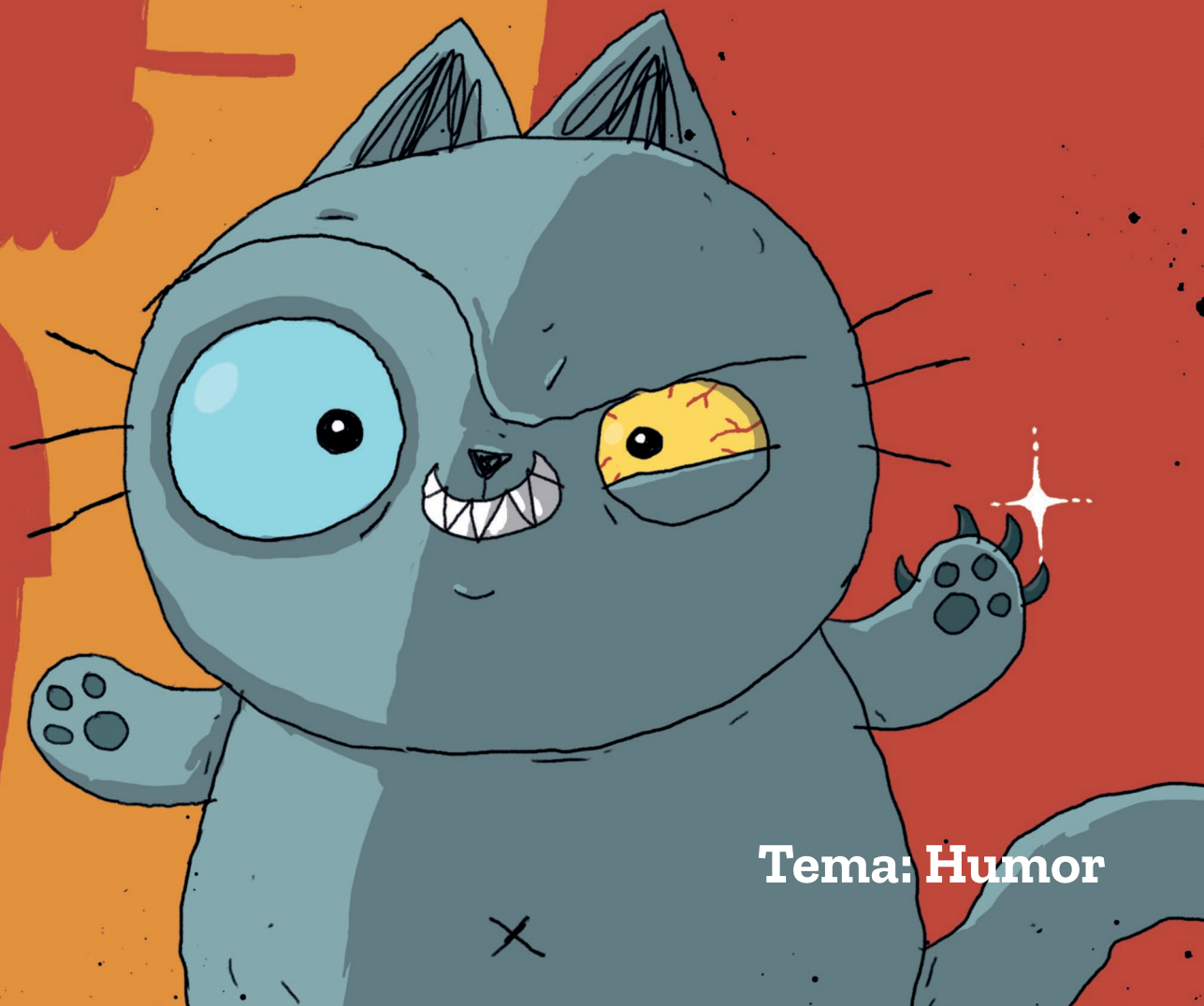

Klods Hans

Nr. 1 · Marts 2023

Tema: Humor

Husk at grine!

Det er almen kendt, at det at grine er godt for rigtig mange ting. Smil og latter kan for eksempel hjælpe os på vej, når vi skal skabe nye sociale relationer, ligesom et godt grin kan binde folk sammen. Dertil er det ovenikøbet videnskabeligt bevist, at latter har en afstressende effekt på os, da det frigiver endorfiner, som giver os en følelse af velbehag og afslappethed. Latter er altså vores helt eget naturlige lykkedrug, som det er nemt at blive afhængig af.

Det er der ret mange børn, der har luret. Altså ikke nødvendigvis det med den videnskabelige forklaring, men at det gør dem glade og i godt humør at læse eller lytte til sjove historier. De humoristiske børnebøger er nemlig ret så populære – ja, faktisk er det den mest populære genre blandt børn og unge på tværs af både køn og alder ifølge den seneste læsevaneundersøgelse, *Børn og unges læsning 2021*. Derfor er det heller ikke overraskende, at humoristiske bogserier som *Sallys far*, *Ternet Ninja* og *Wimpy Kid* (hvor den syttende (!) bog netop er udkommet) fortsat er superpopulære blandt børnene. Det mener ph.d. i børnelitteratur Stine Reinholdt Hansen, der er en af kræfterne bag læsevaneundersøgelsen. Hun peger blandt andet på, at stadigt flere børn i dag føler sig stressede og utilstrækkelige, og at den humoristiske litteratur her kan blive en måde at flytte fokus på. Ja, det kan slet og ret være forløsende at læse om antihelte, der kommer galt afsted. Det kan du læse mere om i interviewet med Stine på s. 26 i dette nummer af *Klods Hans*.

I det lys er det også interessant at tænke på, at vi i Norden har en stolt tradition for at turde at skrive om alvorlige og tabubelagte emner i litteraturen til børn og unge – en tradition, som vi har al mulig grund til at være stolte af. Det er ofte denne litteratur, der finder sin vej ind i undervisningen, fordi den rummer potentialet for en interessant og substantiel litteraturundervisning. Det må den gerne, for det er vigtigt, at eleverne også stifter bekendtskab med livets knap så glansfulde sider gennem litteraturen – men den humoristiske litteratur er mindst lige så berettiget, mener læremiddelforfatter og forlagsredaktør Kenneth Jakobsen Bøye. Denne pointe kan du læse ham udfolde i artiklen, du finder på s. 12.

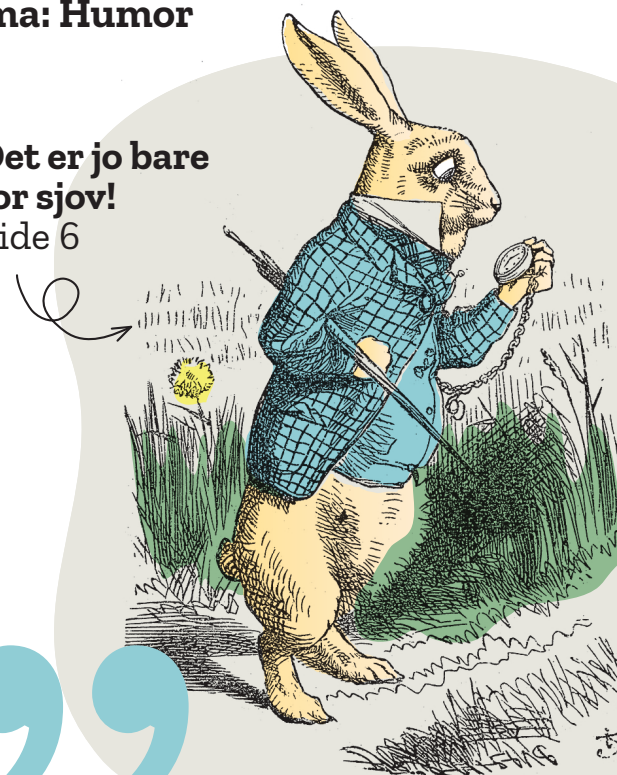
Jeg håber, du finder lidt at grine ad i dette nummer af *Klods Hans*.

Caroline Bruhn-Jensen

Caroline Bruhn-Jensen
Redaktør

Tema: Humor

Det er jo bare
for sjov!
Side 6

”

Jeg oversatte 60 sider på skrivemaskine – med slettebånd og det hele. Og så gik jeg ud til Borgens Forlag og sagde: *Hvorfor har I ikke denne her?*

Interview med oversætter og forfatter **Kim Langer**
Side 18

General Brushane og Den lille Klæbeånd – Fra lydbanko til billedbog
Side 22

Klods Hans

Nr. 1 · Marts 2023

- 4 **Nyt og noter**
- 5 **Vi støtter IBBY Danmark**
- 6 **Det er jo bare for sjov!**
Af Emma Mogensen
- 10 **Arbejdsværelset**
– med Sophie Souid
- 12 **Bring humor ind i litteraturundervisningen**
Af Kenneth Jakobsen Bøye
- 14 **Fra børnehøjde**
Af Tea Bendix
- 15 **Status over børne- og ungdomslitteraturen 2022**
- 20 **Små stemmer – store fortællinger**
Af Sif Lüscher Rauff
- 22 **General Brushane og Den lille Klæbeånd – Fra lydbanko til billedbog**
Af Cato Thau-Jensen
- 24 **”Tit er det mig, der siger noget sjovt!” – Interview med oversætter og forfatter Kim Langer**
Af Cecilie Bøgh
- 26 **Fem skarpe til Stine Reinholdt Hansen**
Af Caroline Bruhn-Jensen
- 28 **Mit hjerteblod**
Af Hanne Panduro

Klods Hans udgives af Selskabet for Børnelitteratur, IBBY Danmark

ibbydanmark@gmail.com
www.ibby.dk
facebook.com/ibbydenmark
facebook.com/IBBY.Europe
facebook.com/ibby.international
facebook.com/ibbynordic

Redaktion
Caroline Bruhn-Jensen (redaktør)
Amanda Sandegaard
Birgitte Bregnedal
Lærke Skærlund
Mette Sofie Kirkedal
Tea Bendix
Grafisk design: Peter Waldorph
Forsideillustration: Thomas Hjorthaab
Tryk: LaserTryk

Bestyrelse
Birgitte Reindel (formand)
Cecilie Bøgh (næstformand og kasserer)
Birgitte Bregnedal
Caroline Bruhn-Jensen
Gro Vase
Hanne Panduro
Lærke Skærlund
Mette Sofie Kirkedal
Sofie Wolstrup
Tea Bendix

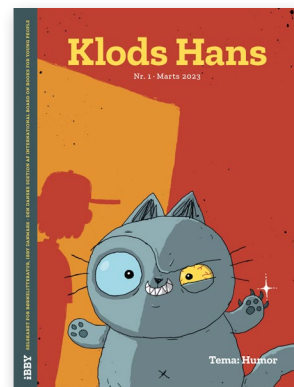
Medlemskab (inkl. abonnement)
Private kr. 350,-
Pensionister/studerende kr. 275,-
Institutioner kr. 900,-

iBBY
DANMARK

Selskabet for
Børnelitteratur

Forsiden på dette nummer af *Klods Hans* er tegnet af Thomas Hjorthaab og stammer fra tegneseriebogen *Møgmis* af Sophie Souid og Thomas Hjorthaab (Gads Forlag, 2022).

Kom med til generalforsamling i IBBY Danmark

Torsdag den 16. marts afholdes der generalforsamling i Selskabet for Børnelitteratur, IBBY Danmark. Generalforsamlingen finder sted kl. 18.30-20.00 hos Alinea, Vognmagergade 11, 1148 København K.

Programmet er som følger:

- Velkomst ved formanden
- Generalforsamling med dagsorden efter vedtægterne
- Tea Bendix, forfatter og illustrator (og bestyrelsesmedlem), fortæller om arbejdet med at illustrere Patrick Ness' bog *Different for boys*.

Virtuel deltagelse til selve generalforsamlingen er muligt ved tilmelding senest to dage før.

Dagsorden findes på ibby.dk.

Link til tilmelding:
forms.gle/s7nsZ5WsYcWj865E8

ILLUSTRATION: SØREN JESSEN

Kender du Bogbotten?

Bogbotten er et anmeldersite for nyere børne- og ungdomslitteratur, som er ejet og finansieret af IBBY Danmark og drives af to frivillige redaktører. Her anmeldes alt fra pegebøger til grumme ungdomsromaner, og der kommer løbende nye anmeldelser. Bogbotten leder altid efter nye, frivillige anmeldere, så går du rundt med en anmelder i maven, er du altid velkommen til at sende en mail bogbotten@gmail.com og høre mere. Giv også Bogbottens Facebook-side et like – så får du løbende spritnye anmeldelser i dit feed!

FOTO: TEA BENDIX

Sikke et statusseminar!

Fredag den 20. januar slog IBBY Danmark atter dørene op for deres årlige statusseminar for børne- og ungdomslitteratur fra det forgangne år i Kulturhuset Islands Brygge. Det var en forrygende dag fyldt med inspirerende oplæg, gode samtaler og dejlig stemning. Dagen sluttede af med et interview med vinderen af sidste års Klods Hans-pris, nemlig

Manuskriptskolen for Børnefiktion, samt oplæg fra forfatter Jacinta Madsen, der selv er uddannet fra skolen. Vi glæder os allerede til næste år!

Vi støtter IBBY Danmarks arbejde for børne- og ungdomslitteraturen

Alinea

Boghandlerforeningen
The Danish Booksellers Association

DANSK
FORETÆLLER
FORENING

Forlaget Hjulet

FORLÆNS

gads børnebøger

Gutkind

GYLDENDAL

løes
for
livet.

VILD MASKINE

FOTO: UNSPLASH

Det er jo bare for sjov!

Børn elsker bøger med humor – og voksne elsker at læse med. Humor i børnelitteratur åbner op for både store og små følelser – for alvor, afslapning, grin og gråd. Det er måske disse kontraster, der gør netop denne type litteratur til sådan et hit. For humor kan forene mennesker med samme sans for humor, men den kan også skille dem ad. Den kan få os til at tænke over menneskelige situationer, men også over vores situation som mennesker. Og det er da sjovt... Eller hvad?

Af Emma Mogensen, cand.mag. i litteraturhistorie

For at starte fra scratch ...

Humorforskere beskriver humor som et grundlæggende træk ved det at være menneske. Ifølge humorforskningen må et barn opleve sikkerhed, for at en humoristisk latter kan fremkomme. Hos spædbørn ses smil og latter, men man må formode, at det ikke er forbundet med humor. Der er dog ikke enighed i psykologien om, hvornår evnen til at opfatte noget som morsomt præcis kan iagttages hos barnet. Nogle mener, at det allerede hænder omkring 4-månedersalderen, når barnet er trygt og præsenteres for uventede stimuli. Andre hævder, at forståelsen af humor først indfinder sig omkring 2-årsalderen, hvor barnet besidder et sprog. I denne alder vil barnet også have udviklet en fantasi og dermed evnen til at kunne forestille sig andre virkeligheder¹.

Barnet kan i sine første år forstå enkle vittigheder og komik, men jo ældre barnet bliver, jo mere kompleks stimulering kræver det at vække humoren til live. Udviklingen af barnets smil fra fysiologisk velbehagsreaktion til social interaktion er udforsket af mange i psykologien, men smilet som en specifik reaktion på humor er ikke, da det er særdeles vanskeligt at undersøge.

Humorens tre parametre

Humor som begreb eller fænomen er vanskeligt at definere entydigt, men der kan identificeres tre parametre, der tilsammen beskriver, hvordan humor fungerer. Disse er *inkongruens*, *lettelse* og *overlegenhed*².

I *inkongruensen* ligger der en uoverensstemmelse mellem den måde, vi forventer, at en bestemt situation vil forløbe, og det, der rent

faktisk finder sted. Et børnelitterært eksempel er, når Pippi Langstrømpe – med ét ben på fortovet og det andet i rendestenen – går forlæns ud og baglæns hjem for at slippe for at vende sig. Her optræder en sådan inkongruens, fordi vi ikke forventer, at Pippi vil gøre sådan, og vi trækker på smilebåndet over usædvanligheden.

Ved *lettelse* bliver humoren en lindring af vores indre alvor og smerte, og vi kan grine af ting, vi normalt undgår at tale om. Det gælder for eksempel, når de fantastiske griffere i Lewis Carrolls *Alice i Eventyrland* (1865) skriver deres navne ned, fordi de er bange for at glemme dem. Alice griner og kalder dem tosehoveder, hvilket virker humoristisk, da barnet Alice ikke kan sætte sig ind i de voksne griffers frygt for reelt at glemme deres egne navne. De

Ordspil og nonsens kan gøre os høje, når deres poesi medfører en sproglig forskrækkelse og udløser dopamin i hjernen, som vi både bevidst og ubevidst opsøger.

”

voksnes frygt for glemsomhed bliver derved overvundet af barnets umiddelbarhed.

Overlegenhed knytter sig ikke, som de to første parametre, til vores individuelle psykologi, men til magtforholdet mellem mennesker og samfundsgrupper. Dette greb ses eksempelvis i Ole Lund Kirkegaards *Albert* (1968), hvor skomageren foragter drenge mest af alt i verden – dette på trods af, at han naturligvis selv har været dreng! Men hans fornægtelse af dette faktum som repræsentant for en voksen magt (med mangel på realistisk selvindsigt) peger på overlegenhed.

Teorierne siger, at hvis vi skal forklare, hvorfor vi griner i en bestemt situation, skyldes det ofte mindst to af de tre ovenstående begreber. Sigmund Freud melder sig ligeledes på banen i humordebatten,

idet han beskriver humor som *fornuftens og facadens frikvarter*³. Gennem humor kan vi glemme hverdagens bekymringer og nærme os tabubelagte emner på en ufarlig måde – og netop dette er særligt interessant i børnelitteraturen.

Absurd uden at være noget vrøvl

I nær relation til humor ligger nonsens. Nonsensdigtningen har sit udspring helt tilbage i 1800-tallets England, hvor nonsenslitteratur for børn dukkede op, stort set samtidig med at teorierne om humor også begyndte at spire. Nonsenslitteraturen for børn var inspireret af en folkelig tradition for ordlege, rim og jokes, som ofte viste et slægtskab med børnenes egne fortællinger og sproglege⁴.

Tidligere blev begrebet nonsens brugt som synonym for rim og remser, men forskningen på området – herunder særligt den, som Anna Skyggebjerg har bedrevet i en nordisk kontekst – argumenterer for, at den ikke kan reduceres hertil. Nonsens kan nemlig både forekomme i poesi og prosa, ligesom nonsens ikke kun har med de formelle aspekter af en tekst at gøre som rim og rytme, men også med betydningsdannelsen i en tekst. Man kan således tale om to fløje, når det gælder nonsens: nonsens som genre og nonsens som modus. Anna Skyggebjerg argumenterer dog for, at den ene opfattelse af nonsens ikke nødvendigvis udelukker den anden. Med modus menes også nonsens som et stilgreb eller et virkemiddel i en fantasifuld tekst – som her i et uddrag fra *Alice i Eventyrland*:

Nu havde syvsoveren lukket øjnene og var ved at falde i søvn, men da hattemageren kneb den igen, vågnede den op med et lille skrig, og fortsatte: " - der begynder med h, såsom harehår

og hårelår og harekår... og hat og hukommelse og håndfuld og hip og hap – du ved, man siger "åh, det er hip som hap"- har du nogensinde set en spandfuld med en hel håndfuld hip og hap?

Nonsens kan desuden betegnes som en leg, som er karakteriseret ved tre overordnede kategorier. Den første kategori angår *virkelighedsfremstillingen*, hvor nonsens skaber en særegen virkelighed, som ofte virker grotesk eller absurd. Den næste kategori er *logik*. Denne handler om, hvorvidt den nonsens der optræder i en tekst, er alogisk eller logisk på sine egne præmisser. Den sidste kategori er *sproget*. Her udfordres de gængse konventioner for et givent ords betydning – eksempelvis ved at lade det indgå i en ny, utraditionel sammenhæng.

I min egen børnebog *Ester* bringer jeg alle tre parametre i spil, når jeg blandt andet leger med ordsprog, og hvordan disse opfattes forskelligt af børn og voksne. Et sted i bogen lyder det for eksempel:

"Det gælder om at holde tænderne lige i munden, når man kaster sig ud i noget nyt", plejede han at sige. Og så tabte han ved et uheld en gammel tand lige ned i den hjemmerørte leverpostej.

Særligt interessant kan det være at dykke ned i de situationer i en tekst, hvor noget er sjovt for børnene og andet for de voksne, eller hvor én pointe kan være humoristisk for både børnene og de voksne, men af helt forskellige årsager. Det gælder eksempelvis i Halfdan Rasmussens *Børnerim*, hvor det humoristiske, som læseren oplever, knytter sig til, hvorvidt man anskuer virkeligheden fra et børne- eller et

voksenperspektiv – som her i rimet "Inde i min mosters mave":

Alle mødre har en mave som engang var børnehave. Hvis man ikke går i kloster får man børn som lille moster!

Kritikken af den humoristiske børnelitteratur

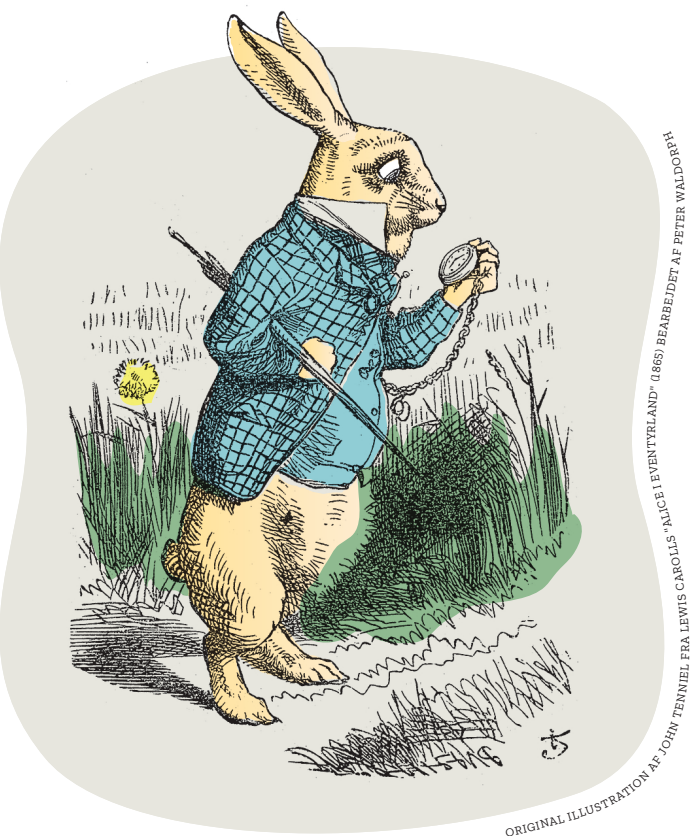
Det er relevant at se på forholdet mellem humor og alvor i børnelitteraturen. Kritikken af den humoristiske børnelitteratur har særligt bestået i, at den udgør en fare for at "dæmpe" alvoren og dermed hindrer litteraturens muligheder for at skabe emotionelle, engagerede og kritisk reflekterede læsere⁵. Denne kritik er jeg dog uenig i, da jeg netop ser humor som et redskab, der kan åbne op for både emotionelle, engagerede og kritisk reflekterede samtaler. Det er klart, at hvis barnet sidder alene med en læseoplevelse, der rummer både humor og alvor, kan humoren føles mere behagelig at holde fast i. Jeg vil dog påstå, at litteratur til børn, der rummer både det alvorlige og det humoristiske, kan afføde refleksion og samtale, der er enormt givende. Humor i børnelitteratur kan skabe en unik mulighed for at italesætte tabubelagte emner, fordi vi netop i sammensmeltningen af humor og alvor kan rumme begge følelser. Humor er dertil en væsentlig faktor i barnets selvforståelse og identitetskonstruktion, hvor humoren ikke blot bliver en måde for barnet at ventilere og reflektere over alvorlige emner på, men også et frirum, hvor det kan løsrive sig fra voksenkontrol. Humor er med andre ord særligt vellykket, når den tages alvorligt.

Den humoristiske børnelitteratur stammer altså fra et grundlæggende menneskeligt behov for humoristiske indspark – et fornuftens frikvarter.

Ordspil og nonsens kan gøre os høje, når deres poesi medfører en sproglig forskrækkelse og udløser dopamin i hjernen, som vi både bevidst og ubevidst opsøger. Det er desuden interessant at se på de refleksioner og samtaler, der kan opstå i interaktionen mellem barn og bog, barn og barn og ikke mindst mellem barn og voksen. At fylde den børnelitterære værktøjskasse med humor og nonsens giver et fantastisk afsæt for barnet som både læser og lytter, der åbner op for en verden af refleksion og grin med afsæt i børnelitteraturen. Dét er bare for sjov(t)!

- 1) Katzenelson, Boje: *Handling, adfærd, præg. Det mentale livs elementære former*. Aarhus Universitetsforlag, 2017.
- 2) Kjerkegaard, Stefan: *Humor*. Aarhus Universitetsforlag, 2017.
- 3) Freud, Sigmund: *Jokes and Their Relation to the Unconscious*. Penguin Books, 1976.
- 4) Skyggebjerg, Anna: "Nonsens i aktuel dansk børnelitteratur". *Bogens Verden*, nr. 3, juni 2001.
- 5) Røskeland, Marianne: "Humor og engasjement i miljøorientert barnelitteratur – En himmel full av skyer". *Barnelitterært forskningstidsskrift*, vol. 12, no. 1, Universitetsforlaget, 2021.

ORIGINAL ILLUSTRATION AF JOHN TENNIEL FRA LEWIS CAROLLS "ALICE I EVENTYRLAND" (1865) BEARBEJDET AF PETER WALDORPH

- med Sophie Souid

Jeg bor i en stor, gammel herskabslejlighed, hvor jeg har indrettet det gamle pigekammer til arbejdsværelse. Det virkede umiddelbart perfekt, men det er faktisk det eneste sted, jeg ikke kan skrive. Så jeg er rykket ind i min spisestue, hvor kreativiteten flyder bedst. Måske er det de store vinduer og udsigten til Frederiksberg Allé, der gør det. Og at der er dejligt højt til loftet på alle måder.

Jeg skriver bedst, når det er mørkt, og redigerer skarpest, når det er lyst. Det er ret upraktisk. Men når det er sent, og byen sover, åbnes et rum, der er helt magisk at skrive i.

Jeg har også en særlig kærlighed til lufthavne. I hvert fald når jeg roder rundt i idefasen. Alle de mennesker på vej fra A til B med hver sin historie i rullekufferten giver en vild energi, som jeg kunne være i dagen lang. Det er bare at plukke historierne, der myldrer gennem terminalen.

Min arbejdsproces er en legeplads. Jeg har det bedst uden rammer, hvor ideerne og inspirationen kan løbe om kap, mens jeg forsøger at få ordene skrevet hurtigt nok ned til at følge med mine tanker, der er flere

scener foran. At komme i flow, så fortællingen skriver sig selv, og jeg glemmer hvilken dag, det er, og ikke har lyst til at stoppe, gør hele sliddet værd. Der er få ting, der stikker følelsen af at mærke sin historie og høre karaktererne tale sammen. Jeg elsker mit arbejde. Tænk, at kunne leve af sin fantasi – og af at være barnlig.

Det komiske opstod som en tilfældighed

Jeg har aldrig set mig selv som sjov-sjov. Så det kom noget bag på mig, da min debutbog, *Død over Tandfeen*, der er første bind i serien *Alf & Bjørn redder verden*, blev antaget hos Gyldendal, fordi de syntes, den var så sjov. Jeg havde skrevet bogen som en benhård

thriller – troede jeg. Men det var, som om noget kikkede på plads. Humoren er siden blevet en tryk følgesvend, som jeg har svært ved at give slip på.

En tekst bliver sjældent rigtig sjov, hvis man prøver for hårdt. Den bliver hurtigt forceret og kunstig. Så præmissen er faktisk aldrig, at det skal være en sjov bog, når jeg skriver. Humoren bliver som regel en tone, som helt naturligt indfinder sig i fortællingen, når ordene lander. Mange af mine karakterer mangler selverkendelse og går derfor rundt og snubler over deres egoer og bliver på den måde ufrivilligt komiske. Det, synes jeg, er sjovt. Og børn, der bander.

Jeg har dog altid noget på hjerte og en mening med galskaben – selv når jeg skaber en *Møgmis*, der forsøger at slå sin ejer ihjel. Det er jo i virkeligheden en kærligheds-historie mellem et kæledyr og dets ejer. Kærlighed går igen i de fleste af mine værker – hånd i hånd med humoren.

Møgmis har fået en forrygende start, så jeg er i fuld gang med bind to og tre, der skal udkomme senere i år. Jeg har også en spion-krimiserie in the making, hvor jeg faktisk vil prøve at skrue ned for humoren – med streg under prøve.

Min arbejdsproces er en legeplads. Jeg har det bedst uden rammer, hvor ideerne og inspirationen kan løbe om kap.

FOTO: SIMON KLEIN-KRUDSEN

SOPHIE SOUID (f.1984) debuterede i 2018 som børnebogsforfatter og har allerede en lang række udgivelser bag sig. Hun er kendt for sin humoristiske skrivestil og står bl.a. bag serierne *Alf & Bjørn redder verden* og *Sol over indre by*, hvoraf første bind er udkommet, samt tegneserien *Møgmis*. Hun vandt i 2022 priserne *Årets bedste tegneserie* og *Årets bedste tweenbog* ved Københavns Børnebiblioteker og er desuden vært på børnepodcasten *Fuld af løgn sammen* med forfatter Thomas Brunstrøm.

Bring humor ind i litteraturundervisningen

Af **Kenneth Jakobsen Bøye**, læremiddelforfatter, forlagsredaktør og Master i børns litteratur og medier

V i hører og læser om det igen og igen: Danske børn og unge er udfordret på deres trivsel, glæden ved at gå i skole og lysten til at gå ombord i litteraturens verden. Fokus på afkodning, akademisering af litteraturundervisningen helt ned i børnehaveklassen og flere dansktimer har hverken forbedret deres glæde ved at gå i skole, læsekompetencer eller lyst til at læse litteratur. Tværtimod.

Den seneste læsevaneundersøgelse, *Børn og unges læsning 2021*, bekræfter, at børn og unges læselyst falder med alderen. Halvdelen af de ældste elever i skolen kommer aldrig på folkebiblioteket. Mange af dem bruger heller ikke skolernes biblioteker.

Jeg mener dog ikke, at vi skal opgive håbet om, at vi kan vende den manglende litteraturlæse, men tror på, at små ændringer i valg af litteratur i undervisningen kan give børnene og de unge håb og livsmod – og måske dermed også glæden ved både skole og litteratur.

Børn og unge efterlyser humor

Jeg er af den overbevisning, at vil man ændre noget, der har med børn

og unge at gøre, så er det en god idé at lytte til, hvad de selv siger. Undersøgelser af børn og unges motivation og engagement viser, at de efterlyser en meningsfuld undervisning med praktiske øvelser, der inddrager valgmuligheder og artefakter. En undervisning med scenskift, hvor de bliver lyttet til. De peger endda selv på, hvad der kan få dem til at læse mere litteratur: I læsevaneundersøgelserne fra både 2017 og 2021 fremgår det nemlig, at børn og unge foretrækker humor som genre i forhold til litteraturvalg.

Samtidig fylder den komplekse børne- og ungdomslitteratur med alvorstunge emner meget i litteraturundervisningen; skilsmisse, angst, selvskaide, uduelige voksne, sorg og håbløshed er tematikker, der ofte inddrages. Jeg mener, at vi, der er professionelle litteraturformidlere, har et meget snævert og normativt syn på, hvad god litteratur er. Det skal være hårdt, før det godt. Og humor! Det hører fritidslæsningen til og er ikke fint nok til litteraturundervisningen.

Selvfølgelig skal børn og unge møde livets udfordringer i litteraturundervisningen, men de skal også læse litteratur om det modsatte: at livet både kan være

sjovt og fantastisk. Mange børn og unge har det nemlig godt. I 2021 lavede LEGO Fonden og Mandag Morgen undersøgelsen *Det gode børneliv*, som blandt andet viste, at 84 procent af børn og unge trives godt med deres familie, og at 57 procent af de mellemstore og ældste børn og unge glæder sig, når de tænker på fremtiden.

Jeg anerkender, at mange børn og unge er udfordret og har ondt i livet, men når vi vælger litteratur i skolen, mener jeg også, at børnene skal møde mangfoldige tekster, hvor livet er smukt og fyldt med glæde, gerne drysset med en knivspids humor. Måske vil børn, som er grebet af håbløshed og svære tanker, opleve trøst og mod, når de møder og arbejder sanseligt med litteratur, der viser, at trods store huller i vejen, så er livet også godt og skønt.

Balancegang i valg af litteratur

Den danske teolog og filosof K.E. Løgstrup var af den overbevisning, at børnelitteraturen ikke må frarøve børnene livsmodet. Hans pointe er dog ikke, at man skal censurere, hvad der bringes ind i litteraturundervisningen – børn og unge møder alligevel alle livets facetter. Det handler i stedet om

at finde en balance, når der vælges litteratur til undervisningen.

Min kæphest er derfor: Når børn læser om skilsmisse, skal de også læse om, hvor skønt det er at blive forelsket og møde kærligheden. Når en klasse læser om et ungt menneske, der har angst, skal de også møde en fortælling om en pige, der er entreprenant og møder livet med gåpåmod og fandenivoldskhed. Når de læser om et barn, der har mistet sin far og er omsluttet af sorg, skal de også møde en tekst om et barn, der får kærlighed af sine forældre. Læser de unge om håbløshed, så lad dem også læse en tekst med humor, der bringer håb og glæde. Det må faktisk godt være sjovt at læse og arbejde med litteratur i skolen.

”

Selvfølgelig skal børn og unge møde livets udfordringer i litteraturundervisningen, men de skal også læse litteratur om det modsatte: at livet både kan være sjovt og fantastisk.

Litteratur anbefalinger med humor, håb og glæde til undervisningsbrug:

Indskoling

Hugo og Holger-serien af Oscar K. og Teddy Kristiansen (Carlsen)

Josephine Olivia Heide af Gitte Løkkegaard og Lars Samsøe (Alinea, 2021)

To små riddere af Bjørn E. Rørvik og Alice Lima de Faria (Gyldendal, 2022)

Det værste af Annette Bjørg og Signe Kjær (Carlsen, 2022)

Melletrin

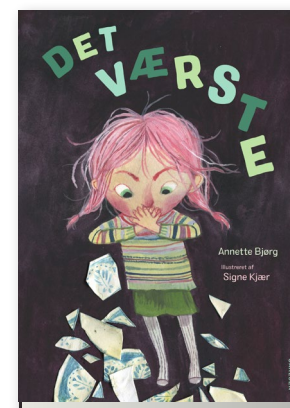
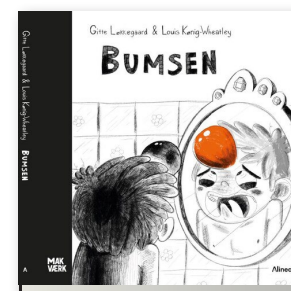
Bumsen af Gitte Løkkegaard og Louis Kønig-Wheatley (Alinea, 2022)

Mogens og Mahdi-serien af Kim Fupz Aakeson og Rasmus Bregnhøj (Carlsen)

Jeg falder af Peter Krogholm og Louis Kønig-Wheatley (Alinea, 2022)

Udskoling

Happy happy af Mette Vedsø (Gyldendal, 2022)

FRA BØRNEHØJDE

"Nogle gange forsvinder jeg sådan ind i den, at jeg ikke hører, hvad folk siger til mig"

Sarah på 11 år er glad for sjove bøger – især dem, der er skrevet som dagbøger. Og så forstår hun ikke, hvorfor lærerne i skolen vælger sådan nogle kedelige bøger.

Fortalt til Tea Bendix

Jeg læser tit i weekenden og om aftenen, når jeg venter på, at mine forældre kommer og putter mig. Mine forældre kan godt lide at læse sådan nogle videnskabsbøger højt for mig. Altså bøger, der er skrevet på en måde, som er sjov for børn, men som også har nogle svære ord. De vælger også tit en historie, der handler om en han-/hun-person, der gør noget. Men jeg synes, at en jeg-person gør det sjovt at læse. Så snupper jeg for eksempel denne her, *Nikis dagbog*, inden de kommer. Hun skriver på en sjov måde – altså selvom hun jo egentlig er en fantasifigur. Jeg bliver bare i så godt humør. Jeg forstår ikke, hvordan bogen gør det her ved mig, men nogle gange forsvinder jeg sådan ind i den, at jeg ikke hører, hvad folk siger til mig. Det er ret skørt. Men det er kun, hvis det er en meget god bog.

En bog er sjov, når den er skrevet godt. Vi har også læst en bog, der hedder

Anne fra Grønnebakken. Hun får mig til at grine, fordi hun taler så fjollet og bruger nogle mærkelige ord. Der er også en anden ting, der får mig til at læse bøger. Det er coveret. Hvis det er gråt og brunt, får jeg ikke lyst til at åbne bogen. Men hvis det er pangfarver – pink og gul, en stor overskrift og nogle tegninger – så får jeg lyst til at læse bogen. Jeg kan også godt lide, hvis der står "Adgang forbudt" og sådan noget.

Jeg synes især, at en bog er sjov, hvis den er skrevet som en dagbog: *Nikis dagbog*, *Wimpy Kid*, *Myntes dagbog* ... og *Mira*-bøgerne! Mira skriver jo også dagbog. Det er sjovt at læse. Tit er hovedpersonerne sure på deres forældre. Nogle gange er forældrene også lidt kuk-kuk i de her bøger. I *Mira*-bøgerne er der nogle gode tegninger af Mira, som for eksempel viser, HVOR sur hun egentlig er. Nogle gange er hun jo rimelig sur på sin mor. Selv

tegneseriefigureres forældre kan være lidt kuk-kuk.

Derhjemme læser vi alt det morsomme. Henne i klassen læser vi tit nogle kedelige eller alvorlige bøger. Jeg forstår ikke hvorfor, for børnene får sådan en permanent tanke om, at bøger er kedelige. Hvis lærerne gav os nogle sjove og farverige bøger, ville vi måske mere tænke, at bøger er sjove.

Status over børne- og ungdomslitteraturen 2022

Hvilke børne- og ungdomsudgivelser gav julelys i øjnene, svedige håndflader og fik hjertet til at banke lidt hurtigere i det forgangne år? Det har vi fået fem passionerede og skarpe fagpersoner til at give deres bud på fordelt på de fire kategorier billedlitteratur til de små, bøger til de 10-12-årige, fagbøger og ungdomsbøger. Så skulle der være læsestof nok – i hvert fald til det næste lille stykke tid.

Af Caroline Bruhn-Jensen,
redaktør

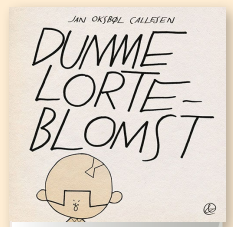
Bøger med billeder til de 2-6-årige

Udvalgt af *Marianne Eskebæk Larsen*

Lektor ved Københavns
Professionshøjskole

Anton og farmor i det vilde vesten af Thomas Brunstrøm og Thorbjørn Christoffersen (Carlsen)

Dumme lortebloerst af Jan Oksbøl Callesen (Jensen & Dalgaard)

At ride på enhjørninger af Mariangela Di Fiore og Lisa Aisato (Straarup & Co)

Lille Tis finder Donna af Merete Pryds Helle og Charlotte Pardi (Carlsen)

Halvfar af Per Bloch og Cato Thau-Jensen (Forlaget Albert)

Frank mig her af Line-Maria Lång, Karen Vad Bruun og Cato Thau-Jensen (Vild Maskine)

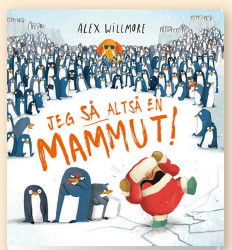
Hvorfor det? af Kaia Dahle Nyhus (Jensen & Dalgaard)

Eventyr af Kim Fupz Aakeson og Stian Hole (Gyldendal)

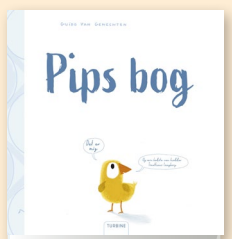
Hvis det bliver mørkt af Inge Duelund Nielsen og Simon Væth (Jensen & Dalgaard)

Nøglen af Pavel Čech (Vild Maskine)

Jeg så altså en mammut! af Alex Willmore (Gads Forlag)

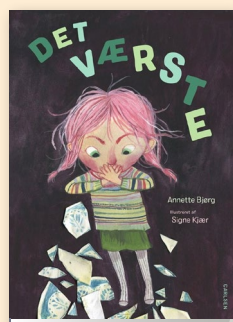
Hverken fugl eller fisk af Gunnar Wille (Jensen & Dalgaard)

Pips bog af Guido van Genechten (Turbine)

I er ikke min mor af Frank Furu og Linda Bondestam (Carlsen)

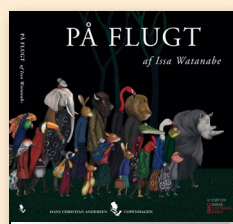
Det værste af Annette Bjørg og Signe Kjær (Carlsen)

Jagten på den store arktiske gople af Chloe Savage (Turbine)

Indekat af Brendan Wenzel (Straarup & Co)

På flugt af Issa Watanabe (Hans Christian Andersen Copenhagen)

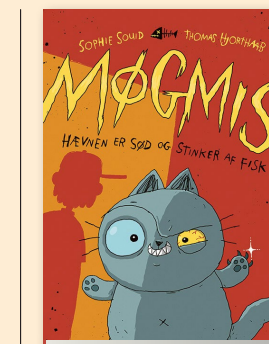
Bøger til de 10-12-årige

Udvalgt af *Nor og far*

Bogbloggere på Instagram-kanalen [@norogfarlaeser](#) i næsten 10 år og vindere af Danish Book Blog Award 2021

Samlingens Vogter 5 – De sidste shamaner af Kasper Hoff (Gyldendal)
De to unge shamaner Kevin og Kaya skal forhindre verdens undergang og stoppe den fjerklædte slange-gud Quetzalcoatl. Det er en dramatisk og super velskrevet afslutning på hele bogserien, hvor trådene fra alle bøgerne samles på smukkeste vis.

Møgmis af Sophie Souid og Thomas Hjorthaab (Gads Forlag)
Dette er nok årets sjoveste bog, og hvis man er i aldersgruppen, skal man være lavet af granit for ikke at sprutte af grin! Den er gakket, tempofyldt og overraskende. Møgmis er et perfekt frikvarter fra tungere litteratur, hvor læseglæden bare overmander dig.

Zombiekamp i Minecraft af Lone Halkjær (Forlaget Krabat)

Der findes nærmest uendeligt mange bøger om gaming og gamere, men denne titel skiller sig ud. Her følger vi ikke bare en gamer, men hele hans familie, som er blevet suget ind i Minecraft og skal finde ud igen. Og dét er spændende! Bogen besvarer også på kløgtig vis mange voksnes spørgsmål om spillet.

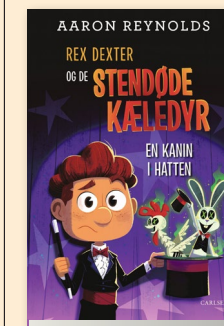
Malamander-serien af Thomas Taylor (Alvilda)

Malamander-bøgerne fanger fra første sætning. De er virkelig velskrevne, og så er bøgernes univers superspændende. De handler om drengen Herbert Lemon, som bor i en gammel engelsk havneby, Undervig. Han er hittegodsforvalter på Hotel Nautilus og har en mystisk forbindelse til de mange monstre, der hjem søger byen.

Rex Dexter-serien af Aaron Reynolds (Carlsen)

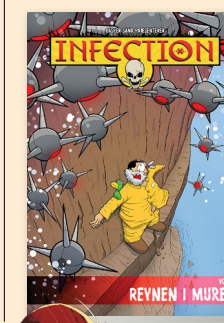
Dagbogsgenren er populær hos børn. Tænk fx bare på Wimpy Kid. Rex Dexter-serien er et lidt mere fantasifuldt indslag, hvor hovedpersonens selvoptagethed og mangel på selvindsigt er kilde til evig underholdning, mens

dyrs spøgelse hjem søger ham for at få hjælp til at opklare, hvem der har slået dem ihjel.

Infection-serien af Casper Sand (Global Waste Publishing)

Rygning? Vold? Toilet-humor? Du kan ikke finde ét emne, hvor *Infection*-tegneserien holder sig til det politisk korrekte. Og det er måske hemmeligheden? Historien og tegningerne er skæve og har kant, og Nor var så opslugt, at han bare sad og læste og læste og... læste. Og det er jo netop dén læseglæde, vi alle gerne vil se hos de store skolebørn.

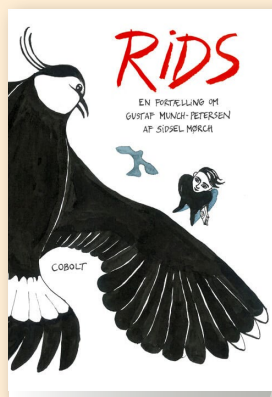
Fagbøger til børn og unge

Udvalgt af Mette Sofie Kirkedal

Lektor og bestyrelsesmedlem
i IBBY Danmark

Kend din historie – 25 kvinder der formede fortiden af Gry Jexen og Sofie Kampmark (Gyldendal)

Fra Natasja Saad til Grevinde Louise Danner over Etta Cameron og Inge Lehmann, Karen Volf, Nina Bang og Nathalie Zahle. Disse og 18 andre kvinder bliver med Gry Jexens ord og Sofie Kampmarks streg fremhævet i bogen, som er Jexens kæmpesucces Kvinde kend din historie fortalt for børn og unge. Det er en perle af et mesterværk, hvor Kampmarks illustrationer trækker kvindernes historie ned i modtagerens øjenhøjde.

Rids – En fortælling om Gustaf Munch-Petersen af Sidsel Mørch (Cobolt)

Rids er en biografi om Gustaf Munch-Petersens liv fortalt som grafisk roman. Sidsel Mørch fletter tegneseriegreb, intertekstuelle referencer og forfatterens vigtigste digte og breve sammen, hvilket giver et levende indblik i en forpint digtersjæl. Bogen er et eminent portræt af en af vores mest betydningsfulde forfattere, der ikke – som det sig hør og bør – blev anerkendt i sin samtid.

Du er ikke f**ked – du er bare ung af Julius Mygind (Politikens Forlag)

I et virvar af citater fra coaches, mobbeforskere og pædagoger maner Julius Mygind ungdommen til besindighed med et "Da jeg var ung, var jeg også f**ked". Julius Myginds personlige beretninger er interessante, og hans oprigtige tro på den unge skaber en læseværdig bog spækket med populærvidenskab og gajolæsefilosofi. Det er sympatisk, og det rammer målgruppen.

Sangbog til børn og deres voksne af Katrine Muff og Line Jensen (Politikens Forlag)

35 sange introduceres, forklares og teoretiseres

med godmodig og jovial stemning, som kun Katrine Muff kan. Det er fællessang i bogformat, hvor Muffs oprigtige ønske om at alle skal synge med hver sin stemme – uanset evner og toneleje – skinner igennem.

Verdens lege af Louise Banke (Gyldendal)

Verdens lege er en coffee table book med lege. Bogen er kæmpestor og imponerende smuk med trin-for-trin-vejledninger til 46 lege fra 46 forskellige lande og et væld af fotografier af legende børn rundt om i verden. De fleste lege kræver ikke mere end et stykke kridt og en håndfuld sten, og de kan leges af stor som lille.

Ungdomsbøger

Udvalgt af Gro Kase

Kulturformidler til børn og unge og
bestyrelsesmedlem i IBBY Danmark

Det er svært at sige noget om ungdomsbogåret 2022 uden også at nævne TikTok, hvor (primært engelsksprogede) forfattere som Colleen Hoover og Alice Oseman gik deres sejrsgang. Men bogåret har så sandelig også haft noget at byde på herhjemme. Her er seks danske romaner, som fortjener særlig opmærksomhed.

Au pair af Sanne Munk Jensen og Kim Fupz Aakeson (Gyldendal)

Det ligger egentlig i kortene, at Irene skal overtage sin mors frisørsalon i barndomsbyen Ribe, men så søger hun jobbet som au pair hos en familie i

Hellerup. En gribende og humoristisk roman om at være sig selv, sabbatår, gensidige fordomme og kulturforskelle. Anbefales til både unge og voksne!

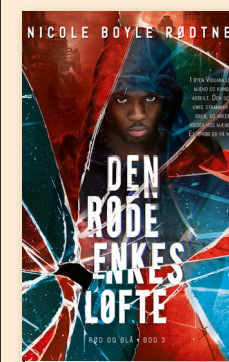
Det år sjæle slår smut af Jesper Wung-Sung (Gyldendal)

Jonathan har talent for fodbold og skulle egentlig starte på en idrætsefterskole, men så brækker han benet og starter i stedet på den kreative Ruvinge Efterskole. Det giver ham helt nye øjne på både fremtiden og kærligheden. En rørende roman om efterskolelivet, store følelser og om at finde nye veje i livet.

Skoven af Sarah Engell (CarlsenPuls)

Ask er i Dyrehaven for at fejre sidste skoledag med resten af 9. årgang, men da den søde pige Emma forsvinder ind i skoven for at tisse, tager aftenen en yderst uventet drejning. En dystopisk pageturner om klima, sorg og menneskets forhold til naturen.

Den røde enkes løfte af Nicole Boyle Rødtne (Alvilda)

Den længe ventede treer i Nicole Boyle Rødtne's dystopiske trilogi om den kønsopdelte diktaturstat, Viduana. Toeren efterlod læseren med en ubarmhjertig cliffhanger. Treeren er lige så brutal, gruopvækkende og umulig at lægge fra sig.

Tænk ikke på mig af Vilma Sandnes Johansson (Gutkind)

Vilma er 13 år, da hendes mor får konstateret kræft. Herefter følger nogle svære ungdomsår, særligt da Vilma skal starte på efterskole. En rørende, velskrevet debut om ventesor og om at miste sin mor, mens man stadig har brug for hende.

Giv mig tiden igen af Sanne Munk Jensen og Sarah Engell (Gyldendal)

Nogle kan ikke vente med at forlade den provinsby, de er vokset op i, men Kat vil allerhelst fortsætte sin vante tilværelse i Hirtshals som ungarbejder på den lokale fiskefabrik og aktiv deltager i rollespilklubben. En stærk roman fra et stærkt makkerpar og et glædeligt gensyn med Kat, som vi kender som bikarakter i Tag gaden tilbage.

Små stemmer – store fortællinger

Historier skrevet af børn sammen med professionelle forfattere og illustratører

Af Sif Lüscher Rauff, projektmedarbejder ved Aarhus Bibliotekerne

Velkommen til Den sindssyge havekrig. Det var ikke os, der startede den. Slet ikke. Det var Anders. Han startede den, den dag han købte huset, og de forrige ejere flyttede ud.

Sådan begynder én af de historier, der er skabt i projektet Små stemmer – store fortællinger, hvor børn og professionelle forfattere og illustratører gennem de seneste to år har digtet historier sammen på biblioteker i Skanderborg, Silkeborg og Aarhus.

Bogen Den sindssyge havekrig (eller historien om hvordan dyrehaderen Anders pludselig kom til at kunne lide dyr (næsten uden tvang)) er en af de i

alt ti bøger, der er kommet ud af projektet, og den er skabt i samarbejde mellem forfatter Majken Fosgerau Salomonsen og seks ordblindede børn på Hørning Bibliotek. Den fabulerende og humoristiske fortælling er krydret med tegninger, som børnene har skabt, og som er blevet bearbejdet af illustratør Anja Gram.

Hvem har det sidste ord?

Samskabelse mellem børn og voksne har altså været i fokus i projektet. Tesen har været, at børns læse- og skrivelyst kan styrkes, når de selv er med til at skabe historier, og at børns idéer og fantasiverdener kan kvalificeres gennem en professionel forfatters blik. Samtidig bygger projektet på en helt grundlæggende

værdi om, at børn skal tages alvorligt og have indflydelse på eget liv – og dermed også på børnelitteraturen:

”Børnelitteratur er i høj grad et foretagende for voksne. Det er voksne, der skriver, udgiver, anmelder og køber bøger til børn, og vi har nok en tendens til at glemme børnene. I projektet har børnene fået en stemme i børnelitteraturen,” fortæller Mette Rabæk Poulsen, som er projektleder ved Aarhus Bibliotekerne.

Voksne har helt naturligt mere magt end børn, og det er vigtigt, at de voksne er bevidste om det. I projektets start var forfattere og illustratører næsten berøringsangst over for børnenes tekster og ville

Illustrator Anja Gram og to piger samarbejder om at skabe illustrationer til bogen Friends in Aarhus.

helst ikke ændre for meget på børnenes oprindelige idéer. Men i værdien om, at børn skal tages alvorligt, ligger også, at den bedste mulige historie skal skrives frem; på samme måde som en redaktør blander sig i forfatterens arbejde, skal de professionelle voksne blande sig i børnenes tekster med respekt for de oprindelige idéer og sproglige særkender. Forfatterne og illustratørerne har derfor skulle træffe nogle valg undervejs, og det var vigtigt, at både børn og kunstnere var tydelige i den endelige historie.

”Det er en kæmpe balanceøvelse at være tro mod børnenes tekster og samtidigt bearbejde dem, og efter at projektet er afholdt, tænker jeg stadig på, om jeg alligevel gjorde teksterne lidt for finpudsede og voksne,” fortæller Annie Bahnson, der er en af de forfattere, der har været involveret i projektet.

Hvad vil børn skrive om?

Børn er lige så forskellige som vi voksne. Alligevel er der fællesnævnerne i vores præferencer. Børnene skriver historier med meget handling og store følelser – fra de vilde, skøre og fantastiske fortællinger over dramatiske mysterier til mørke hverdagsfortællinger om mobning, vold og død. I en af de mere alvorlige fortællinger, *Kære dagbog*, som er skrevet og illustreret af forfatter og illustratør Anya Winqvist sammen med tre børn, lyder det eksempelvis: *I skolen ved de ikke noget. Der er ingen, der ser at jeg har det dårligt. Men jeg er også ret god til at skjule det! Smiler og griner på de rigtige steder.*

Børnene har desuden haft indflydelse på, hvilket medie de gerne ville fortælle i, og i ni ud af ti tilfælde valgte de en fysisk bog: ”Vi

havde regnet med, at børnene gerne ville lave film, lyd og animation, men det viste sig, at stort set alle de deltagende børn ville skrive en bog. Og en flot, fysisk bog vel at mærke! Det rykkede ved vores opfattelse af børnenes præferencer i forhold til medier,” fortæller Mette Rabæk Poulsen.

Derfor blev det en prioritet, at historierne blev sat flot op og trykt som en fysisk bog. Efterfølgende har det været vigtigt, at historierne kunne komme ud til andre børn. De er derfor blevet trykt i flere eksemplarer til at dele ud på biblioteket og kan desuden findes på eReolen GO!

• SMÅ STEMME • STORE FORTÆLLINGER

Projektet Små stemmer – store fortællinger er et to-årigt projekt støttet af Slots- og Kulturstyrelsen, som er henvendt til børn og unge i alderen 10-14 år. Projektet har hjemme på Aarhus Bibliotekerne med Silkeborg Bibliotekerne og Skanderborg Kommunes Biblioteker som partnere og er afsluttet primo 2023.

I alt ti forfattere og illustratører har deltaget i projektet, og der er udgivet i alt ti små bøger.

LÆS MERE PÅ
smaastemmer.
aarhus.dk

”

Børnelitteratur er i høj grad et foretagende for voksne. Det er voksne, der skriver, udgiver, anmelder og køber bøger til børn, og vi har nok en tendens til at glemme børnene. I projektet har børnene fået en stemme i børnelitteraturen.

Mette Rabæk Poulsen, projektleder ved Aarhus Bibliotekerne

ILLUSTRATION: CATO THAU-JENSEN

General Brushane og Den lille Klæbeånd

– Fra lydbanko til billedbog

Af Cato Thau-Jensen, illustratør

Aarhus Bibliotekerne har lavet et tilbud til børnehaver med lydbanko, hvor man får en historie læst op med indlagte lydeffekter. Man får også en spilleplade med billeder, noget i retning af et billedlotteri. Når man hører en lyd i historien, lægger man en brik på sin spilleplade, hvis man har et billede på den, som svarer til lyden. Hører man et vuf, lægger man altså en brik på billedet af hunden, der gør.

De spurgte mig, om jeg ville lave sådan en historie til lydbankoet. Det ville jeg naturligvis gerne. Jeg tænkte, at en gyserhistorie måtte være god til lydbanko, da man i gysergenren bruger lydeffekter til at understøtte den uhyggelige stemning.

Først fandt jeg på, at der i historien skulle være en hel familie af genfærd, men jeg kogte dem senere ned til en far og en søn, da der stort set ikke var brug for andet i den her historie. Det blev til karaktererne Far Genfærd og Den lille Klæbeånd. For at bryde harmonien og skabe drivkraft i handlingen måtte vi naturligvis også have en skurk, hvilket blev General Brushane, som også bor på Brushaneholm sammen med de to genfærd. Hver aften ved midnat ligger han i sin store mahogniseng og venter på at få en ordentlig forskrækkelse fra de to genfærd.

Nu var formålet med historien underholdning med gys og gru. Men som det ofte sker, kommer der en anden fortælling snigende ind fra siden, som man ikke lige er bevidst om. Det var i dette tilfælde en historie om at være noget andet end det, der forventes af en. Den lille Klæbeånd vil meget hellere lave perleplader og brodere gulvklude end at træne chokeffekter og modtage undervisning i at gå gennem vægge.

Det er selvfølgelig min egen hovedstol, som jeg ikke er bleg for at bruge på det skamløseste, bevidst eller ubevidst. Den lille Klæbeånd vil desuden meget hellere være elevatørstewardesse i et stormagasin end at overtage sin fars gengangerbusiness. Det med elevatørstewardessen har jeg snuppet fra filmen *Altid ballade* fra 1955 med Sigrid Horne-Rasmussen. Jeg optog lydsporet fra fjernsynet med min kassettebåndoptager og hørte det cirka 100 gange – det var før videotiden.

”

Den lille Klæbeånd vil meget hellere lave perleplader og brodere gulvklude end at træne chokeffekter og modtage undervisning i at gå gennem vægge.

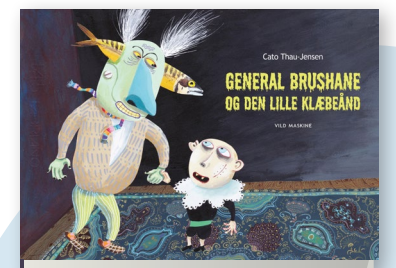
I filmen siger datteren Maja sin gode plads i ismejeriet op (gode er her udtalt med tydeligt d) for at blive elevatørstewardesse i et stormagasin – til stor fortrydelse for moderen, spillet af Sigrid Horne-Rasmussen (ja, jeg nævner hende igen, for hun er en af min absolut favoritskuespillere). Maja flytter

også hjemmefra for at dele lejlighed med en veninde, som er ansat i stormagasinet sminkeafdeling (og bruger natcreme!). Majas bror Erik afleverer hende ved lejligheden med ordene:

Erik: "Maja, nu bliver du vel ikke en af den slags piger, der...?"
Maja: "Der hvad, Erik?"
Erik: "Du ved godt, hvad jeg mener."
Maja: "Vær nu ikke dum, Erik."

Det lykkes selvfølgelig Den lille Klæbeånd at skræmme General Brushane i sidste ende, men med helt andre virkemidler end forventet. Og hvad kan man så lære af det? Som Gotha Andersen altid spurgte i *Flid, fedt og snyd*: Absolut ingen ting – eller måske alligevel lidt, men det må ikke kunne mærkes. Jeg hader, når det kan mærkes, at man skal lære noget, og det har ikke været hensigten, kan jeg godt sige – helt ærligt!

Ja, og så ville forlaget Vild Maskine gerne udgive bogen, hvilket Aarhus Bibliotekerne gav tilladelse til. Det var jeg glad for, da jeg synes, det er en udmærket historie, som jeg har været heldig med.

Historien om Far Genfærd og Den lille Klæbeånd er tegnet og fortalt af Cato Thau-Jensen og blev oprindeligt lavet som lydbanko i samarbejde med Aarhus Bibliotekerne som en del af skoletilbuddet "Lydbanko" for 1.-2. klasse med støtte fra Statens Kunstfond. Historien udkom herefter som billedbog under titlen *General Brushane og Den lille Klæbeånd* på forlaget Vild Maskine, 2022.

“Tit er det mig, der siger noget sjovt!”

Forfatter og oversætter Kim Langer er efter eget udsagn ret sjov. Hans kone gennem 30 år griner i hvert fald stadig af hans jokes. Og så har han både skrevet og oversat en hel del humoristiske bøger – blandt andet står han bag oversættelserne af de populære serier *Wimpy Kid* og *Kaptajn Underhyster*.

Af Cecilie Bogh, forlagsredaktør og Master i børnelitteratur

Kim Langer er født i Paris, men har tilbragt store dele af sin barndom og ungdom i Schweiz og USA og har derfor gået en del i engelsksproget skole. Da han som 14-15-årig boede i USA, opdagede han science fiction-serien *Dune* af Frank Herbert, som han læste igen og igen – også da han kom tilbage til Danmark. “Den fjerde bog i serien var noget at det bedste, jeg nogensinde havde læst,” fortæller Kim Langer. “De første tre bind var kommet på dansk, men bog fire – den var der ikke!”

Det kunne den unge Langer naturligvis ikke leve med, så han begyndte at oversætte den. “Jeg oversatte 60 sider på skrivemaskine – med slettebånd og det hele. Og så gik jeg ud til Borgens Forlag og sagde: *Hvorfor har I ikke denne her?*”

Borgens Forlag var imødekomende, men forklarede ham også, at det ikke var helt sådan, det fungerede. Oversætterkarrieren stoppede derfor dér, inden den rigtigt var kommet i gang. I hvert fald for en tid, da Kim Langer gik i gang med at læse biologi – et studie, han færdiggjorde, men ikke brugte.

Undervejs opdagede han nemlig, at glæden ved litteratur trak mere.

I 1990 blev den unge, nyuddannede biolog således ansat som forlagsredaktør på Lindhardt og Ringhof. “En dag så jeg Michael Crichtons *Jurassic Park* ligge på et bord med en seddel på, hvor der stod: *Vi skal også tale oversætter.*” Kim Langer greb bogen og gik ind til sin chef. “*Det her kunne jeg godt tænke mig at prøve,* sagde jeg. Og de var søde, så de sagde: *Prøv!* Og så lavede jeg et par prøvekaptitler, som blev godkendt.” *Jurassic Park* blev en kæmpe succes, og så var han i gang!

Oversætterskills

Siden oversætterdebuten med *Jurassic Park* er det blevet til en del oversættelser. Jo bedre originalteksten er, des lettere er den at oversætte, fortæller Kim Langer. “I de engelsksprogede bøger ligger humoren ofte i at lave lidt om på ordene, så man skal kunne nogle ordsprog og talemåder.”

Kim Langer mener, at noget af det sjoveste ved at oversætte er at få lov til at fordanske teksten, så den fungerer. “Man skal selvfølgelig være tro over for originalteksten, men

nogle gange kan der være konkrete ordspil, hvor vi ikke har noget på dansk, der svarer til det. Så bliver man nødt til at se, om man kan putte det sjove ind i den næste replik.”

Den slags skal man dog have tilladelse til. Kim Langer er nok mest kendt for at have oversat de tegneserieagtige bogserier *Wimpy Kid* af Jeff Kinney og *Kaptajn Underhyster* af Dav Pilkey. I *Wimpy Kid* er der meget stramme regler for, hvad oversætteren må og ikke må, mens der er lidt højere til loftet med *Kaptajn Underhyster*. Endelig kræver det at oversætte humor, at man selv er lidt sjov. Det mener Kim Langer, at han er. “Tit er det mig, der siger noget sjovt,” smiler han. “Min kone griner i hvert fald stadig at de ting, jeg siger.”

Kim Langer fortæller, at han som oversætter af og til trækker på sin redaktørerfaring. “Som oversætter kan man både løfte teksten sprogligt og i forhold til en eventuel manglende redigering.” Det bedste, han har oversat, er efter egen mening Jonathan Strouds *Bartimæus*-trilogi; en oversættelse, han også var nomineret til IBBY Honour List for i 2006. “Den er

”

Jeg oversatte 60 sider på skrivemaskine – med slettebånd og det hele. Og så gik jeg ud til Borgens Forlag og sagde: *Hvorfor har I ikke denne her?*

KIM LANGER (f. 1963) er forfatter og oversætter. Han står bag mere end 200 oversættelser og er selv forfatter til en lang række titler, bl.a. den humoristiske serie *Robinsamse*, som han har skrevet sammen med sin søn, Frederik Langer.

skidesjov, skidespændende og skidegod. Og så har den et virkelig dejligt sprog. Så det var den største nydelse.”

Fra oversætter til forfatter

Kim Langer havde oversat bøger i ti år, inden han kastede sig ud i at skrive selv. “Det handlede helt klart om at tro på, at mit sprog var godt nok. På et tidspunkt lavede jeg en oversættelse af en bog, hvor originalen var virkelig dårlig. Og da redaktøren sagde, at bogen i det mindste var bedre på dansk end på amerikansk, blev det vendepunktet. Så tænkte jeg: *Okay, nu vil jeg prøve at skrive selv.* Det har jeg altid gerne villet.”

På en måde kan man sige, at Kim Langer har “været i lære” med alle de humoristiske bøger, han har oversat. Han mener dog ikke, at han nogensinde har stjålet en joke. “Men selvfølgelig har jeg set, hvad der virker, og hvad der skal til, for at sproget fungerer.”

FOTO: CECILIE BOGH

Fem skarpe til Stine Reinholdt Hansen

Af Caroline Bruhn-Jensen, redaktør

STINE REINHOLDT HANSEN (f. 1969) er ph.d. i børnelitteratur og børns læse- og medievaner fra DPU, Aarhus Universitet, og har stået i spidsen for de seneste tre nationale undersøgelser af børns læse- og medievaner i fritiden. Hun er ansat ved professionshøjskolen UCL som forsker og underviser samt medlem af Kulturministeriets Bogpanel og Rådgivningsgruppen for Kulturvaneundersøgelsen i Danmark.

1 I rapporten bag undersøgelsen *Børn og unges læsning 2021*, som du har været med til at lave, fremgår det, at genren humor er den mest populære genre på tværs af køn og alder, og at populariteten er steget siden 2017. Hvad er det, de humoristiske bøger kan?

Mange børn og unge føler sig pressede og utilstrækkelige. Her kan det at læse eller lytte til humoristiske historier være en god måde at flytte fokus på. At opskrive antihelte i litteratur eller gøre grin med autoriteter kan virke forløsende. Helt konkret har nogle forskere fra Stanford Universitet fx påvist, at der sker noget i vores krop og hjerner, når vi oplever humor. De scannede bl.a. hjernerne på en gruppe børn, mens de så sjove videoklip, og her kunne de se, at videoklippene aktiverede de områder i hjernen, som giver os belønning, samt de områder, som håndterer uoverensstemmelse eller overraskelser. Meget humor opstår netop, fordi man forventer én ting, og så sker der noget fuldstændig andet. Hvis man kan håndtere humoristiske overraskelser i æstetiske tekster, er man måske også bedre klædt på til at tackle livets uventede udfordringer, mener forskerne.

”

Mange børn og unge føler sig pressede og utilstrækkelige. Her kan det at læse eller lytte til humoristiske historier være en god måde at flytte fokus på.

2 Forfattere som Jeff Kinney og Anders Matthesen, der står bag humoristiske bogserier som *Wimpy Kid* og *Ternet Ninja*, angives i rapporten som nogle af de mest populære blandt børn og unge. Bøger, som ofte er blevet skældt ud for at være useriøs litteratur. Er kritikken berettiget, eller må litteratur godt være sjovt?

Der behøver absolut ikke at være et modsætningsforhold mellem sjov litteratur og god litteratur. Problemet er nok nærmere, at det er enormt svært at skrive noget morsomt. Det kan ovenstående forfattere til gengæld. Tag fx Anders Matthesen: Han appellerer til alle klassetrin i vores undersøgelse, fordi hans historier har mange lag. Han er en ener, når det kommer til sjove replikker, men han har også en psykologisk indsigt, der gør, at han kan skildre personer med en dybde, så vi ikke kun griner af, men også forstår karaktererne. Derudover har Matthesen en god forbindelse til den kultur børn og unge er omgivet af. Der er masser af referencer til den tværmediale kultur, som kendetegner børn og unges kulturforbrug i dag, og det virker appellerende.

3 Skal der være forskel på den litteratur, børn og unge læser i fritiden, og den litteratur, de møder i skolen?

Jeg mener, det er vigtigt at skelne mellem litteratur, som børn selv læser, og litteratur, der bedst læses i skolen. I skolen har vi mulighed for at åbne litteratur for dem, som de ikke selv ville opsøge. Det er en meget vigtig opgave, synes jeg. Jeg mener heller ikke, de bare skal overlades til sig selv, når det kommer til fritidslæsning. Som voksne formidlere har vi en forpligtelse til at følge med og så vise dem mulighederne med afsæt i deres egne liv og interesser.

4 Er al litteratur lige god litteratur, når det kommer til at få børn og unge til at læse?

Al litteratur er ikke lige god, nej, men jeg er nok villig til at gå meget langt for at få børn på litteraturkrogen. For mig at se handler det lige så meget om at få givet børn en læsekultur, hvis de ikke har det i forvejen. De skal vænnes til at læse eller lytte til litteratur. Vi skal lytte til deres interesser og lade dem læse præcis det, de har lyst til – gerne i

kombination med andre medier, de er optagede af, som fx YouTube, film, spil eller serier, der kan være knyttet til litterære universer på forskellig vis. Når først de har oplevet, at det at læse kan være både fedt og alsidigt, kan man måske begynde at introducere dem for andre og lidt mere udfordrende læseoplevelser.

5 Et af hovedfundene i rapporten er, at børn og unges læselyst falder med alderen. Hvordan får vi dem til at læse mere?

Det er en udfordring, at læsning af litteratur generelt ikke prioriteres så højt i dag. Den digitale udvikling udgør i den forbindelse ikke entydigt en trussel, men har tværtimod gjort litteratur tilgængelig for en langt større målgruppe, end det hidtil har været tilfældet. Hvis vi vil styrke børns læsekultur, tror jeg, at vi skal være tydelige i forhold til at vise, at litteraturoplevelser har stor værdi. Det er ikke noget, der skal måles på effektivitet, men nærmere på oplevelser af, at verden er mangfoldig, og litteraturen er en helt særegen måde at få indblik i den på.

**BØRN
& UNGES
LÆSNING** 2021

Stine Reinholdt Hansen,
Thomas Illum Hansen og
Morten Pettersson

Mit
hjerte
blod

Af Hanne Panduro, bestyrelsesmedlem
i IBBY Danmark, forlagsredaktør,
litteraturformidler på kanalen Bogtube
og tidligere lærer og PLC'er

I 6.b lyttede Hasan til *Gigis – Fortællinger fra blokken*. Han følte sig ramt og forstået. Historierne var sjove. Han grinede så meget, at han ikke kunne stoppe igen. Næste dag var der seks børn, der ville læse og lytte til samme bog. De ville også grine – hvad var det, der var så sjovt?

Som PLC'er læste jeg højt af bøgerne om Ruth-Viola og Sallys far og Rørvik og Moursunds genfortolkninger af *De tre Bukke Bruse* på læringscenteret. Det var vidunderligt at se og høre 22 børns latter over Ruth-Violas raserianfald – og at få øjenkontakt med en kollega, der også spruttede af grin.

Der er ingen børn i verden, der bliver overbeviste om, at læsning er fantastisk, fordi vi siger det til dem. Det hjælper heller ikke at fortælle børn, at de kan udvikle deres ordforråd, bliver mere empatiske, eller at læsning er lige så afslappende som yoga. Børn får lyst til at læse, når de oplever, at læsning er sjovt, rørende og magisk.

Vi skal give børn og unge gode oplevelser med læsning – både på grund af oplevelsen i sig selv, og fordi det er litteraturformidlerens mest overbevisende trick. Bøger, der får os til at grine, kan noget helt særligt. Vi bliver overrumplede, og et højt, brølende grin eller et lille, nasalt fnis slipper ud. Det er befriende, umiddelbart – og sjovt! En bog, der kan det, er en god læseoplevelse. Og gode læseoplevelser fører til litteraturlæde.

På kanalen Bogtube på YouTube og TikTok fortæller jeg om bøger til børn og unge. Jeg vil gerne hjælpe dem med at opdage, hvor mange gode bøger der findes. Jeg giver ikke stjerner, for det er ikke vigtigt. Det vigtige er, at et barn ser videoen og tænker: "Hov! Det dér lyder som en sjov bog. Den vil jeg læse".

I mit arbejde som forlagsredaktør får jeg mange gode læseoplevelser. Jeg hepper på en fin fortalt hovedperson, som jeg kan mærke. Jeg lader mig rive med af et velskrevet plot og tekster, der får mig til at grine. Allermest mærker jeg glæden ved litteraturen, når jeg læser et manuskript, der får mig til at tænke på Hasan eller et andet barn, jeg kender, fordi jeg ved, at de ville elske at læse sådan en bog.

Jeg er med i IBBYs bestyrelse, fordi mit hjerteblod er glæden ved litteraturen og det fællesskab, som bøger giver os, når vi læser og griner sammen.